

van het land. Een oostelijk relictgebied heeft het mes niet leren kennen of het in gebruik genomen zonder het een eigen naam te geven; ook hier zien we weer, dat de isopragme verder reikt dan de isoglosse. Men vergelijkte voor de namen *hakkellikker*, *hakkekrabber*, *krabber* kaart 6. Een aantal malen duikt de naam *krulhakmes* of *hakkrolmes* op en verder driemaal *krulmes*. Voor een juist begrip van wat er in het kaartbeeld te lezen staat mag men niet over het hoofd zien, dat dergelijke namen nogal veelvuldig voorkomen voor het mes van vraag 10: F 9 geeft daarvoor *krolmes*, F 42, 59, 131, 157, K124, L 24 en M 5 *krulmes*, F 131 en M 5 ook nog *krul*. Onder verwijzing naar wat bij kaart 6 sub F betoogd wordt concludeer ik hieruit, dat de varshaak in het noordoosten van het land niet overal als een zakelijke vernieuwing is gewaardeerd, maar hier en daar samengevallen is met het oude gekrulde bodemmes. Voor de Achterhoek wil ik aannemen dat dit in overwegende mate het geval was; het woord *krul* is in deze gedachtegang te waarden als een oude haakbenaming die is overgegaan op de varshaak.

Hoe zijn nu de woorden van het type *varsmes* op te vatten die tweemaal in het krulgebied opduiken? Als kaart 1 al bewijst, dat ze in elk geval niet zeer jong zijn binnen dat gebied, dan betekent dat nog niet, dat ze toch niet jonger zouden kunnen zijn dan *krul*. Voor deze gedachte zou men direct kiezen, als Munsterland niet de vorm *fassmes* kende: B ü l d wijst het woord met een ferme isoglosse toe aan het westen van die provincie. Zou *krul* dan toch jonger zijn dan *varshaak-varsmes*? Als we rekening houden met een technische vernieuwing (ronde varshaak volgens afbeelding op de kaart), dan is er ruimte voor de veronderstelling, dat het woord *varsmes*, o.a. in de Achterhoek, al eerder bestond ter aanduiding van iets anders, b.v. een mes zoals H e i n s b e r g (zie afbeelding hierboven) nog kent. Toen de ronde varshaak in de Meierij werd ontwikkeld, kwam hij daar zo sterk op, dat een ouder instrument dat dezelfde naam droeg volkomen verdween. In de Achterhoek, waar de nieuwe verschijningsvorm zich pas kon indringen als eerst ook een ander ouder mes (het gekrulde bodemmes) was verdreven, bleef slechts in enkele gevallen de oude naam gehandhaafd voor het nieuwe mes. In Munsterland kon de oude naam zonder enig bezwaar op het nieuw ingevoerde mes worden overgedragen, omdat daar het oude *krulmes* (gekruld bodemmes) ofwel niet bestond, ofwel, wat waarschijnlijker is, al was samengevallen met het plattere bodemmes.

Deze theorie houdt in, dat de vars-expansie, waarover bij kaart 3, ook al tot stand kan zijn gekomen in verband met een ouder werktuig.